

Handlingsprogram 2022- 2026

**Mot våld i nära relationer och hedersrelaterat
våld och förtryck**

Antagen av socialnämnden 2021-10-26, §

Innehåll

Inledning	3
Bakgrund.....	3
Regeringens jämställdhetspolitik	3
Agenda 2030	4
Förebyggande insatser	5
Begrepp och definitioner	6
Socialnämndens ansvar och uppdrag	8
Lagstiftning	8
Samverkan	9
Inriktningsmål och handlingsplan.....	10
Genomförande och uppföljning	10
Nationella jämförelser	10

Inledning

Våld i nära relationer är ett stort samhälls- och folkhälsoproblem. Det är ett allvarligt brott och ett brott mot de mänskliga rättigheterna. Konsekvenserna av våld i nära relationer påverkar hela samhället och levnadsvillkor och livskvalitet för de som drabbas då det orsakar stort lidande och bidrar till fysisk och psykisk ohälsa. Både män och kvinnor utsätts för våld, men våldsutsattheten ser olika ut. Enligt en undersökning från Brottsförebyggande rådet (Brå) har var femte person i befolkningen någon gång i livet varit utsatt för våld i en nära relation. Undersökningen visade också att det förekom en skillnad mellan kvinnor och män. Drygt var fjärde kvinna var utsatt jämfört med var sjätte man. Jämfört med män är kvinnor även utsatta för grövre våld, mer sexuellt våld och mer våld som leder till att den utsatta behöver uppsöka vård.¹

Handlingsprogrammet utgår från politiska mål såsom Agenda 2030 och det jämställdhetspolitiska målet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra samt FN:s deklaration om mänskliga rättigheter, barnkonventionen och övrig lagstiftning som styr socialtjänstens verksamhetsområde. I *Budget för Alingsås kommun 2021-2023*, KF 2020-11-04, §161, beskrivs kommunens vision där ett av fokusområdena är livskvalitet. Bland de politiska prioriteringarna lyfts jämställdhetsarbetet upp som ett viktigt område för att värna om de demokratiska och mänskliga rättigheterna.

Handlingsprogrammet syftar till att slå fast inriktningen för socialförvaltningens arbete mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck under perioden 2022-2026. Det avser tydliggöra arbetet mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och innehåller särskilt framtagna inriktningsmål för socialförvaltningens arbete som avser bidra till en kvalitetshöjning inom området.

Bakgrund

Regeringens jämställdhetspolitik

Det sjätte delmålet i regeringens jämställdhetspolitik är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Delmålet omfattar även hedervåld och förtryck. Genom en långsiktig strategi och ett riktat åtgärdsprogram lade regeringen 2016 grunden till ett mer målinriktat och samordnat arbete för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. I skrivelsen

¹ www.socialstyrelsen.se (2021)

*Makt, mål och myndighet - feministisk politik för en jämställd framtid*² presenterade regeringen en tioårig strategi och inbegriper även arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck samt mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Strategin, som började gälla 1 januari 2017, innehåller åtgärder som stärker skydd och stöd till våldsutsatta kvinnor, insatser mot våld i samkönade relationer samt åtgärder som motarbetar destruktiv maskulinitet och hederstänkande. Strategin sätter också fokus på mäns delaktighet och ansvar för att stoppa våldet. I strategin anges fyra politiska målsättningar:

- Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete
- Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn
- Effektivare brottsbekämpning
- Förbättrad kunskap och metodutveckling

Agenda 2030

Agenda 2030 är samlingsnamnet på de globala utvecklingsmål som har beslutats av Förenta nationerna (FN). Agenda 2030 har 17 mål för hållbar utveckling som bland annat syftar till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, och uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor.

Följande mål och delmål i Agenda 2030 ska genomsyra förvaltningens arbete med våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck:

Mål 5. Uppnå jämställdhet och alla kvinnors och flickors egenmakt

-5.2 Avskaffa alla former av våld mot alla kvinnor och flickor i det offentliga och privata rummet, inklusive människohandel, sexuellt utnyttjande och andra typer av exploatering.

-5.3 Avskaffa alla skadliga sedvänjor, såsom barnäktenskap, tidiga äktenskap och tvångsäktenskap samt kvinnlig könsstympning.

Mål 10. Minska ojämlikheten inom och mellan länder

-10.2 Till 2030 möjliggöra och verka för att alla människor, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, ras, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning, blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet.

-10.3 Säkerställa lika möjligheter och minska förekomsten av ojämlika utfall, bland annat genom att avskaffa diskriminerande lagstiftning, politik och praxis och främja lagstiftning,

² Skr.2016/17:10

politik och åtgärder av lämpligt slag i detta hänseende

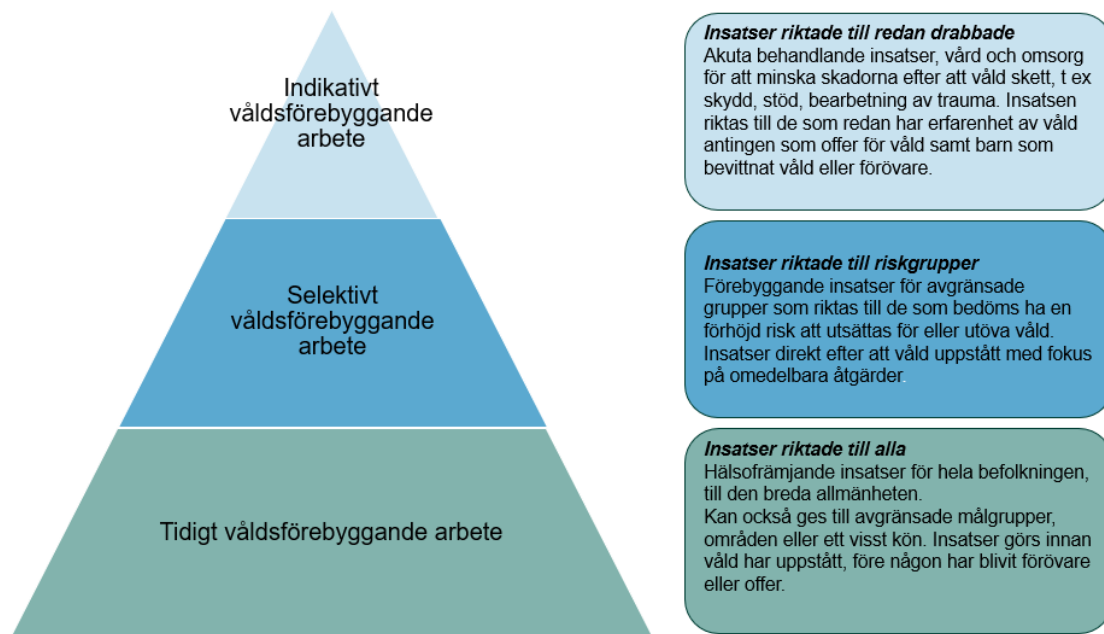
Mål 16. Främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, tillhandahålla tillgång till rättvisa för alla samt bygga upp effektiva, och inkluderande institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer

-16.1 Avsevärt minska alla former av våld och dödligt våld överallt

-16.2 Eliminera övergrepp, utnyttjande, människohandel och alla former av våld eller tortyr mot barn.

Förebyggande insatser

Den nationella strategin fokuserar särskilt på det förebyggande arbetet, men även vikten av att agera tidigt när det finns tecken på att barn och vuxna utsätts för våld eller upplever våld. Med hjälp av preventionspyramiden kan det våldspreventiva arbetet beskrivas och förstås utifrån tre olika nivåer:

Socialförvaltningens insatser handlar mestadels om indikativt våldsförebyggande arbete, det vill säga insatser när våld redan har uppstått. Tidigt förebyggande arbete sker genom informationskampanjer, broschyrer och insatser för att höja kompetensen och kunskapen om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld bland allmänheten och andra aktörer. För att nå ut till allmänheten är samverkan med civilsamhället en viktig del. Det är även viktigt att tillsammans med andra aktörer i kommunen identifiera riskgrupper för mer riktade insatser. För att det våldsförebyggande arbetet ska kunna bedrivas på alla nivåer

och på ett effektivt sätt, behövs en tydlig övergripande samordning och samarbetsstruktur för det strategiska arbetet inom kommunen.

Begrepp och definitioner

Våld i nära relationer

Våld är varje handling riktad mot en annan person som genom att denna handling skadar, smärftar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något den vill.³

Begreppet nära relation syftar på varje person som den våldsutsatta bedöms ha en nära och förtroendefull relation till. Det kan handla om såväl makar, partners, sambor, pojk- eller flickvänner som föräldrar, syskon, barn eller andra släktingar. Det kan även gälla andra personer som den våldsutsatta har eller har haft en nära och förtroendefull relation till, exempelvis nära vänner eller relationen som kan uppstå mellan en brukare och vårdare.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Hedersrelaterat våld och förtryck uppstår för att skydda eller återupprätta en familjs eller en större släkts heder och sociala anseende. Det sanktioneras av ett kollektiv och utövas även ofta av flera personer. De utsattas familjemedlemmar eller närstående spelar i regel en avgörande roll.

Mäns våld mot kvinnor

Mäns våld mot kvinnor definieras av FN som:

"Varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i, eller troligen kommer att leda till, fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet."

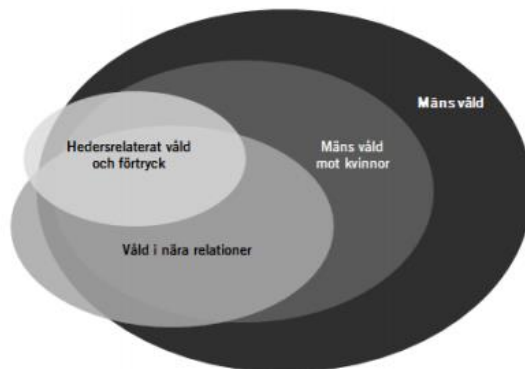
Barn som upplever våld

Med barn som upplever våld i nära relationer avses både barn som är utsatta för våld och barn som har bevittnat våld av eller mot någon närstående vuxen. Att leva med våld påverkar barns fysiologiska, psykologiska och sociala utveckling. Barn som bevittnar våld är i en mycket utsatt position. I familjer där den ena föräldern misshandlas sviktar i regel båda föräldrarna i sin föräldraroll. Ofta förbises barnens behov när mamman eller pappan utsatts för våld.⁴

³ Per Isdal, *Meningen med våld* (2009)

⁴ www.socialstyrelsen.se

Figuren nedan är hämtad från SOU 2015:55 "Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck" och den åskådliggör beröringspunkterna mellan mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Barn i familjer där partnervåld förekommer har ofta bevittnat våld och ibland också själva varit utsatta för våld.

Olika former av våld

Våld och förtryck kan ta sig olika uttryck. Det kan röra sig om grovt våld och sexuella övergrepp men också om handlingar som enskilt i sig inte definieras som brott enligt lagen men som kan ingå i ett mönster av utsatthet.

Isolering och anpassning

Gradvis begränsning av livsutrymme och handlingsfrihet. Våldsutövningen kan liknas vid en process där den som är utsatt i allt högre grad tvingas anpassa sig till en vardag som präglas av våld. Anpassningen leder ofta till isolering och ökat beroende av förövaren.

Fysiskt våld

Örfilar, dra i håret, knuffa, hålla fast, sparkar, slag mot kroppen, stryptag med mera.

Psykiskt våld och hot om våld

Hot, kontroll, kränkande och nedsättande ord. Här ingår även latent våld, det vill säga att leva med risken för nytt våld.

Sexuellt våld

Påtvingade sexuella handlingar och våldtäkt.

Materiellt våld och ekonomiskt våld

Ägodelar av särskild betydelse förstörs. Tvingas skriva under handlingar, att inte få förfoga över egen ekonomi. Våldet kan även riktas mot husdjur.

Särskilt utsatta grupper

Kan gälla barn, äldre samt personer med funktionsnedsättning och missbruksproblematik

där framförallt kvinnor är särskilt utsatta. Det kan handla om att medvetet ge felaktig medicinering och försummelse såsom bristande hygien eller att lämnas utan tillsyn.⁵

Socialnämndens ansvar och uppdrag

Lagstiftning

Kommunerna har enligt 2 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL, det yttersta ansvaret för att de människor som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Kommunens ansvar omfattar även människor som är eller har varit utsatta för brott. De senaste åren har lagstiftningen genomgått flera stora förändringar i syfte att förstärka skyddet för våldsutsatta kvinnor, offer för sexuella övergrepp, människohandel och hedersvåld samt barn som bevittnar våld.

Socialtjänstens ansvar för att ge stöd och hjälp till brottsoffer och deras närstående har formulerats i en särskild paragraf om brottsoffer i 5 kap. 11 § SoL. Av bestämmelsen framgår att det till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Vidare anges att nämnden ansvarar för att barn som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. I lagtexten förtydligas att de barn som bevittnar mäns våld mot kvinnor och annat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är offer för brott. Barn som blir vittnen till övergrepp av detta slag kan reagera på liknande sätt som barn som själva utsätts för brott och kan vara i behov av liknande stöd.

Den 1 augusti 2021 infördes en ändring i socialtjänstlagen (5 kap. 11a §) där det framgår att det till socialnämndens ansvar hör att verka för att personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende. Socialförvaltningen behöver därmed säkerställa att god kompetens och kunskap om metoder till våldsutövare finns.

Från och med den 1 januari 2020 gäller FN:s barnkonvention som svensk lag. Det innebär bland annat ett förtydligande av att alla som tillämpar bestämmelser i svenska lagar ska tolka dessa i förhållande till barnkonventionen. Barnkonventionen innehåller fyra grundläggande principer som är styrande för tolkningen av övriga artiklar, som dessutom har en egen självständig betydelse.

⁵ www.nck.uu.se (Nationellt centrum för kvinnofrid)

Dessa är:

- Förbud mot diskriminering (artikel 2)
- Barnets bästa (artikel 3)
- Barnets rätt till liv och utveckling (artikel 6)
- Barnets rätt att uttrycka sina åsikter (artikel 12)

I konventionen betonas även staternas ansvar att vidta åtgärder för att skydda varje barn mot alla typer av fysiskt och psykiskt våld, övergrepp, vanvård och utnyttjande (artikel 19).⁶

Barnrättsperspektivet ska alltid genomsyra socialförvaltningens arbete mot våld där barn berörs.

Samverkan

En effektiv samverkan ska finnas både på en övergripande nivå och i enskilda ärenden och bör ha sin utgångspunkt i individens behov och respekt för varje aktörs kompetens, uppdrag och ansvarsområde.

Samverkan, både inom och mellan förvaltningar samt med andra aktörer och civilsamhället, ska syfta till:

- att olika aktörer bidrar med sina speciella kompetenser och resurser
- att upptäcka och åtgärda om grupper eller enskilda "hamnar mellan stolarna"
- att öka kunskapen om andra aktörers möjligheter och begränsningar
- att bidra med en helhetssyn på våld i nära relationer
- att kunna koordinera insatser mot våld

Vid extern samverkan om enskilda personer ska föreskrifter och allmänna råd följas enligt *Våld- handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer*.⁷

⁶ www.regeringen.se

⁷ Socialstyrelsen (2016)

Inriktningsmål och handlingsplan

I handlingsprogrammet har fyra inriktningsmål tagits fram med utgångspunkt från regeringens målsättningar i den nationella strategin. Strategins tredje målsättning, som handlar om effektivare brottsbekämpning av brott som rör mäns våld mot kvinnor, berör ej socialnämndens område i första hand då det främst avser förbättringar i rättsväsendets ingripande mot brott.

Inriktningsmålen nedan är kopplade till strategins övriga tre målsättningar samt lokala utgångspunkter och behov.

Målsättning i den nationella strategin	Inriktningsmål för socialnämnden
<i>Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete</i>	Att socialförvaltningen har metoder och insatser för våldsutövare Att barn som bevittnat våld erbjuds stöd
<i>Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn</i>	Att alla enheter på socialförvaltningen använder den standardiserade bedömningsmetoden FREDA
<i>Förbättrad kunskap och metodutveckling</i>	Att samtliga medarbetare inom socialförvaltningen har en grundläggande kännedom om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck

Genomförande och uppföljning

Handlingsprogrammets inriktningsmål bryts ned i konkreta aktiviteter som beskrivs i en handlingsplan som uppdateras och följs upp årligen. Det ska tydligt framgå av handlingsplanen vad som ska göras, när det ska ske, vem som ansvarar och när det ska följas upp.

Nationella jämförelser

Sedan 2006 har Sveriges kommuner och regioner (SKR) drivit på utvecklingsarbetet inom området kvinnofrid- och våld i nära relationer genom sitt arbete med Öppna jämförelser

(ÖJ). ÖJ är ett verktyg för att analysera, följa och utveckla socialtjänstens verksamheter på lokal, regional och nationell nivå med syfte att stimulera till verksamhetsutveckling för en jämlik socialtjänst. Eftersom ÖJ genomförs varje år är det också ett viktigt instrument för uppföljning och där kommunens resultat bör tas till vara som ett viktigt underlag för ett systematiskt förbättringsarbete.

I samband med att den årliga handlingsplanen kopplade till inriktningsmålen tas fram ska resultaten från ÖJ tas i beaktande.